

**Eesti ühiskonnas terviklikuma
ettekujutuse loomine
inimese arengust**

Taivo Lints

Tallinna Tehnikaülikool

Taivo Lints
990849LASM

Eesti ühiskonnas
terviklikuma ettekujutuse loomine inimese arengust,
põhirõhuga esimeste eluaastate olulisuse teadvustamisel

Ainetöö aines "Haridussüsteemi juhtimine" HUP8680
Õppejõud: Olav Aarna

Tallinn 2005

Sisukord

1. SISSEJUHATUS	2
2. VARAJANE LAPSEPÕLV JA SELLE OLULISUS	3
3. ÜHISKONNA SUUNAMINE	5
4. NÄITEID KAMPAANIATEST JA PROJEKTIDEST MUJALT MAAILMAST	6
4.1. "I AM YOUR CHILD"	6
4.2. ILLINOIS'I KAMPAANIA	8
4.3. NGA: BUILDING THE FOUNDATION FOR BRIGHT FUTURES	10
5. EESTI RIIGI VÕIMALUSED	11
5.1. INTEGREERITUD HARIDUSPORTAAL	11
5.2. HUVIGRUPPIDE KAASAMINE.....	12
5.3. INFO LEVITAMINE	13
5.4. KASU POLIITIKUTELE	14
6. KOKKUVÕTE	16
7. KASUTATUD MATERJALID	17

Autori kontaktandmed

taivo@vkg.werro.ee

<http://www.dcc.ttu.ee/taivo/>

Kodulehelt on elektroonilisel kujul kättesaadav ka käesolev ainetöö.

Kaanefoto autor: Vedrana Bosnjak. [<http://www.sxc.hu/browse.phtml?f=view&id=152561>]

1. Sissejuhatus

Eestlased on juba ammu ajast mõistnud hariduse olulisust ja kasulikkust ning proovinud oma lapsed kooli saata, seejuures loomulikult võimalikult heasse kooli. See on iseenesest küll tore, aga kahjuks on paljudel välja kujunenud arvamus, et justnimelt ja ainult KOOL vastutabki laste õpetamise ja eluks ettevalmistamise eest. Tagajärjeks on õpetajate, koolide, haridusministeeriumi ja poliitikute pidev süüdistamine ning kõikvõimalikud suhteliselt edutud katsed haridussüsteemi reformida. Tõsi küll, haridussüsteemi praegune olukord on tõepoolest üsna ebarahuldav ning koolid võiks olla oluliselt lapsesõbralikumad, inimese terviklikku arengut soodustavamad jne. Aga piirdumine ainult koolisüsteemi parandamisega on mõneti võrreldav sellise põllumehe käitumisega, kes taimede kasvatamisel piirdub ainult nähtava maapealse osa hooldamisega, unustades ära taime juurte ning sealtkaudu liikuva vee ja toitainete äärmiselt olulise rolli taime arengus. Seega: Eesti ühiskonnas on vaja terviklikumat ja paremini reaalsusele vastavat arusaama inimese arenemisest.

Koolide olulisuse mõistmisega erilisi probleeme ei ole ja üha enam levib ka täiskasvanute koolitamine, nii et vähemalt alates teatud vanusest (kooli astumise iga) on hariduse omandamise vajalikkus ühiskonnas iseenesestmõistetav. Raskusi tundub aga olevat koolis veel mittekäiva lapse arenguvajadustest ja -võimalustest arusaamisega. Käesolev ainetöö käsitlebki seda probleemi ning pakub välja praktilisi (s.t. vähest rahalist ressursi vajavaid) meetmeid teadmise "Vundament täisväärtuslikule elule laotakse juba lapse esimestel eluaastatel" muutmiseks Eesti ühiskonnas iseenesestmõistetavaks.

2. Varajane lapsepõlv ja selle olulisus

"Varajane lapsepõlv" ei ole üheselt defineeritud termin, kuid üldjoontes siiski kõigile arusaadav periood, mis hõlmab teatud arvu esimesi eluaastaid. Näiteks vastavalt allikale [1]:

Varajane lapsepõlv (*early childhood*) on periood lapse eostamisest kuni kaheksanda eluaastani. Hariduslikel kaalutlustel jagatakse see periood sageli kolme järku: (*infant stage*) eostamisest kuni teise eluaasta lõpuni; varajane lapsepõlv kolmest kuue eluaastani ning üleminekuiga kuuest kaheksa eluaastani. Need vanused on ligikaudsed. Lapse tegeliku arengustaadiumi määramiseks on vajalik tema käitumise põhjalik jälgimine ning ka vastava maa kultuuritausta tundmine.

Nagu näha, on siin lausa samas definitsioonis kasutatud varajast lapsepõlve kahe erineva pikkusega perioodi kirjeldamiseks. Edaspidi ongi käesolevas töös terminit "varajane lapsepõlv" kasutatud ligikaudse mõistena, mis hõlmab vähemalt kolm, aga võib-olla ka kuus kuni kaheksa esimest eluaastat.

Kuid peamine ei olegi leida väga täpset definitsiooni, vaid mõista nende esimeste eluaastate olulisust lapse arengule ja suurt mõju kogu tema edasisele elule. Teatud määral on varajase lapsepõlve tähtsus muidugi mõistetav või vähemalt "alateadlikult tajutav" suuremale osale ühiskonnast, kuid praktika näitab, et tihti seda alahinnatakse: lapsevanemad ei tegele oma lapsega piisavalt ja arvavad-loodavad, et suurem areng algab alles lapse kooliminekul.

Järgnevas on toodud väljavõtteid erinevatest allikatest, mis nii teaduslikel uuringutel kui ka lihtsalt kogemustel põhinevad rõhutavad esimeste eluaastate olulisust.

Uuenenud huvi varajase lapsepõlve vastu on saanud hoogu järjest kasvavast tõendite hulgast, mis kinnitavad seda, mille tõesust on paljud ilmselt niigi tunnetanud: varajane lapsepõlv, alates eostamisest kuni vähemalt 3. eluaastani, on lapse arengu seisukohast kriitilise tähtsusega. Bowlby, Gesell'i, Piaget', Watson'i ja teiste tööd on andnud olulist infot väikelapsega toimuvate oluliste sündmuste kohta, sealhulgas ema-lapse sideme teke, emotsionaalne regulatsioon, ja alusepanek keeleoskusele (Bowlby, 1969; Gesell and Thompson, 1934; Piaget, 1947; Piaget and Inhelder, 1947; Watson, 1913). Uurimistööd ning meditsiiniline kogemus näitavad, et väikelapse poolt kogetav on aluseks pikaajalisele füüsilisele ning vaimsele tervisele ning samuti kognitiivsele arengule. [2]

Varajases lapsepõlves toimub inimese kõige suurem areng ja see on ka suurima haavatavuse periood. Teame, et õppimine kestab kogu elu ning et lapsed on väga vastupidavad, kuid samas on ka üsna selge, et varajases lapsepõlves käest lastud võimalusi – eriti tervise, keele arengu ning sotsiaalsete suhete vallas – on hilisematel aastatel äärmiselt raske tasa teha. Lisaks toitumisele, tervisele ja psühhosotsiaalsetele vajadustele, mis alati tähelepanu vajavad, tuleb selle perioodi jooksul saavutada teatud arengueesmärgid: positiivsete, sügavate suhete tekkimine pereliikmetega; perekonna (või muu keskkonna, kus laps viibib) piires lapse suhtlemis- ja sotsiaalsete oskuste areng; ning lapse edukas integreerumine laiemate ühiskondlike institutsioonidega, nagu näiteks haridussüsteemiga. [1]

Õppimine algab sündides.

- Märkimisväärsed võimed (*powerful capabilities*), keerukad emotsioonid ja hädavajalikud sotsiaalsed oskused kujunevad esimeste eluaastate jooksul.
- Kõrge kvaliteediga õpikeskkond on väikelastele absoluutselt hädavajalik. Stimuleerivad ja rikkalikud keskkonnad julgustavad väikelast ümbritsevat maailma põhjalikult tundma õppima ning sõna otseses mõttes loovad beebi ajus ühendusi. Selline seotus ümbritseva maailmaga aitab kaasa tema tulevasele kasvamisele ja õppimisele. Piiravad või karistavad keskkonnad põhjustavad lapse tagasitõmbumist ning limiteerivad tema potentsiaalset edaspidist kasvu ning arengut.
- Väikelapse arenguks kriitilised "sisendid" saab ta inimestelt – toidu ning füüsilise turvalisuse, mugavuse ja kindlustunde, mänguasjad ning väljakutsed, keele ja sotsiaalse tagasiside. Suhted on lapse jaoks olulisemad kui kõik muu.
- Väikelapse õpikeskkond peab olema kõrge kvaliteediga, et saavutada lapse optimaalne tervislik, intellektuaalne, sotsiaalne, emotsionaalne ja füüsiline kasv.

[3]

Lapse aktiivne õppimisvõime algkooli astudes sõltub suurel määral varases lapsepõlves saavutatud füüsilisest, intellektuaalsest ja sotsiaalsest arengust. Meditsiinilised, psühholoogilised ja haridusuuringud näitavad, et periood eostamisest kuue aasta vanuseni (ja eriti sünnieelsest ajast kuni kolme aastani) on inimese arengu seisukohast kriitiline. /- - -/

Koolis raskusi põhjustavad probleemid, nagu näiteks kehv tervis, nägemis- ja kuulmisdefektid, kontsentratsioonivõime puudumine, vähene õppimisvõime ja madal enesehinnang, on üldjuhul tekkinud juba enne nelja-aastaseks saamist. [4]

Niisiis on lapse esimestel eluaastatel läbielatud väga oluline roll kogu tema edasise elutee kujunemisel. Seetõttu on lapsevanemate ja teiste väikelapsega tegelevate isikute vastutus ja võimalused oluliselt suuremad, kui praegune "keskmine kodanik" seda ette kujutab.

3. Ühiskonna suunamine

Ühiskond on äärmiselt keeruline süsteem. Väheusutav, et keegi oskaks seda oma tahte kohaselt JUHTIDA, sest niivõrd keerulise süsteemi korral ei ole meie tegude tagajärgi võimalik pikemas perspektiivis ette ennustada. Aga see ei tähenda, et tuleks jõuetult õlad longu lasta ja apaatselt silme ees virvendavat elu vahtima jääda. Ühiskonda saab SUUNATA.

Kui proovida uuendusi ellu viia ülevaltpoolt, kiiresti ja jõuga, siis ... Võib isegi juhtuda, et need uuendused võetakse rahva poolt vastu ning jäävad püsima. Kuid üldjuhul vist ikkagi nii ei lähe. Ja järjekordne kogum (riigi)juhte lisandub neile loendamatuile õnnetuile, kes (loodetavasti) tahtsid parimat, kuid välja tuli nagu alati. Suur osa rahvast on aga tõsiselt pahane, et "need seal üleval" millegagi hakkama ei saa, mõeldes, et peaks ju nii lihtne olema mõistlikke juhtimisotsuseid teha. Aga ...

... ühiskonda saab "parandada" ka teisiti, niiöelda "altpoolt" – üksikisikutest – lähtudes. Mitte kehtestada üldine norm ja oodata, et inimesed selle omaks võtaksid, vaid hoopis proovida rahvast harida, viia ühiskonda positiivseid väärtusi ning loota, et aegamööda kasvav uusi teadmisi omavate ja/või väärtushinnanguid muutnud isikute arv ületab kriitilise piiri ning toob kaasa muutuse kogu ühiskonnas. Selline lähenemine maailma parendamisele on aeganõudev. Tulemused võivad ilmned aastate möödudes, isegi alles järgmistes põlvkondades. Võivad ka üldse mitte ilmned. Kuid kui sel teel on siiski õnnestunud muutus saavutada, siis on see üldjuhul küllaltki püsiv.

Millisel viisil saaks teadmisi ja väärtusi ühiskonda viia? Mõtted ja väärtushinnangud võivad üle kanduda otsese suhtlemise teel: sõpradele, naabritele, töökaaslastele, oma lastele. Protsessi kiirendamiseks oleks vaja omada suuremat kontaktide arvu: konverentsid, koolitunnid, kontserdid jms. Aga otsekontaktide arvu suurendamisele tuleb siiski teataval hetkel lagi vastu – lihtsalt ei saa tohutuid rahvamasse kokku ajada. Siin tuleb appi massimeedia: (kino), ajalehed, raadio, televisioon, Internet, mis arenenud ühiskonnas pakuvad võimalust "kontakteeruda" peaaegu kogu rahvaga. Efektiivseim on kasutada erinevaid kanaleid kombineeritult, kuna nende auditooriumid ja mõjusused võivad olla erinevad.

4. Näiteid kampaaniatest ja projektidest mujalt maailmast

Et mitte hakata "jalgratast leiutama", on kasulik tutvuda juba varem läbi viidud sama eesmärgiga projektidega. Arengumaades teostatud laste olukorra parandamise projektid on enamasti sellise suunitlusega, mis Eesti oludele eriti ei vasta, ning seetõttu on tulusam vaadelda arenenud maades toimuvat. Kõige enam Eesti oludele vastavaid varajase lapsepõlve olulisusest teavitamise kampaaniaid ning pikemaajalisi projekte leiab ilmselt USA'st. Järgnevalt on toodud ainult mõned üksikud näited.

4.1. "I Am Your Child"

1997. aasta kevadel käivitati teadlaste, poliitikute, meediaekspertide ning mitmesuguste ettevõtete ja organisatsioonide koostöös üleriigiline (riik = USA) avalikkuse kaasamise kampaania nimega "I Am Your Child", eesmärgiga pöörata tähelepanu varajase lapsepõlve võimaluste ärakasutamisele laste arengu huvides. Kampaania baseerus 1990.-tel toimunud põhjalikumal uurimistööl varajase lapsepõlve olemuse kohta, eriti *David and Lucile Packard Foundation'* ja *Carnegie Corporation of New York'* i poolt finantseeritud töödel, mis koondasid ja integreerisid järjest suurenevat teadmiste hulka laste sotsiaalse, emotsionaalse, füüsilise ja intellektuaalse arengu kohta. Info levitamise tõhustamiseks viidi eelnevalt läbi põhjalik teiste (nt. suitsetamisvastaste, haiguste ennetamisele orienteeritud, ja keskkonnakaitset propageerivate) sotsiaalreklaamikampaaniate analüüs.

"I Am Your Child" kampaania üleriigilised meediasündmused/-vahendid:

- Tunnipikkune erisaade telekanali ABC parimal eetria ajal (*prime time*), saatejuhiks filmitäht Tom Hanks ning produtsendiks filmirežissöör, produtsent, näitleja ja stsenaarist Rob Reiner koos abikaasa Michele Singer Reiner'iga. Saadet vaatas hinnanguliselt 13 miljonit inimest.
- Ajakirja Newsweek bestselleriks osutunud erinumber "Your Child: Birth to Three".
- Kampaaniat tutvustav internetilehekül.
- Tasuta brošüür lapsevanematele "*The First Years Last Forever*" (rahastaja: AT&T).
- Sotsiaalreklaam *Public Service Announcement'* ide kujul nii trükitult kui elektrooniliselt (levitaja: *Ad Council*).
- Video värsketele vanematele, saadetud haiglatesse, koolidesse, raamatukogudesse, lasteasutustesse.
- CD-ROM infomaterjalidega (rahastaja: *IBM*).

Lisaks aidati kaasa kahe Valge Maja konverentsi korraldamisel varajase lapsepõlve teemadel. Kokkuvõttes oli kampaania väga edukas, kaasates avalikkust üle riigi ja erinevatel tasanditel (riiklikul, osariiklikel, kohalikel), mobiliseerides meediat ning suurendades avaliku ja erasektori koostööd lastele arenguvõimaluste loomise alal.

Et see kampaania ei jääks ainult ühekordseks ürituseks, loodi samal aastal ühendus *I Am Your Child Foundation (IAYC)*; alates 2004. aastast kannab nime *Parents' Action for Children*), mis jätkab inimeste informeerimist laste arengu teemadel ning seisab laste ja lapsevanemate õiguste eest.

Üks *IAYC* poolt valmistatud ja laiemat tunnustust leidnud õppematerjalikomplekt on värsketele vanematele suunatud videote seeria, kus annavad nõu USA juhtivad lapse arengu eksperdid ning (saate)juhtideks on populaarsed tuntud isikud nagu Whoopi

Goldberg, Maria Shriver, LeVar Burton, Jamie Lee Curtis, Gloria Estefan, Sylvester Stallone, Rob Reiner, Ray Romano, Phylicia Rashad. Videoseeria on kättesaadav ka hispaaniakeelsena ning seal on saatejuhtideks hispaaniakeelsetes kogukondades populaarsed isikud nagu Antonio Banderas, Lili Estefan, Andy Garcia, Gloria Estefan jt. IAYC eesmärk õppematerjale luues on "tõlkida" tänapäeva teaduse parimad arusaamad väikelaste vajadustest ja arenemisest sellisesse vormi, mis on vanematele ja laste hooldajatele arusaadavad ning huvitavad vaadata. Berkeley teadlaste tehtud uuring näitab, et California osariigis värskete lapsevanemate komplekti (kuhu kuulusid ka nimetatud videod) saanutest ligikaudu pooled ütlesid, et saadud info muutis nende mõtlemist või käitumist lapse arengu/arendamise, toidusedeli koostamise ja rinnaga toitmise suhtes.

Foto 1. "I Am Your Child" videote komplekt lapsevanematele [5].

Eeltoodud ülevaade on koostatud allikate [5, 6, 7] põhjal.

4.2. Illinois'i kampaania

Voices for Illinois Children on 1987. aastal loodud ühendus, mille eesmärgiks on luua kõigile Illinois' i osariigi lastele täisväärtuslik arengukeskkond. Aastatel 2000-2001 viis ühendus läbi reklaamikampaania, mille käigus kasutati järgnevaid meediavahendeid:

- Telereklaamid Chicago ja veel viie piirkonna telejaamades. Neid reklaame nägi hinnanguliselt 6 miljonit vaatajat.
- Raadioreklaamid.
- Trükireklaamid kohalike laiemat usaldust omavate inimestega: äriliidrid, pediatrid, õpetajad, politseiülemad (foto 2).
- Kaheksa reklaamtahvlit Chicago' s (foto 3).

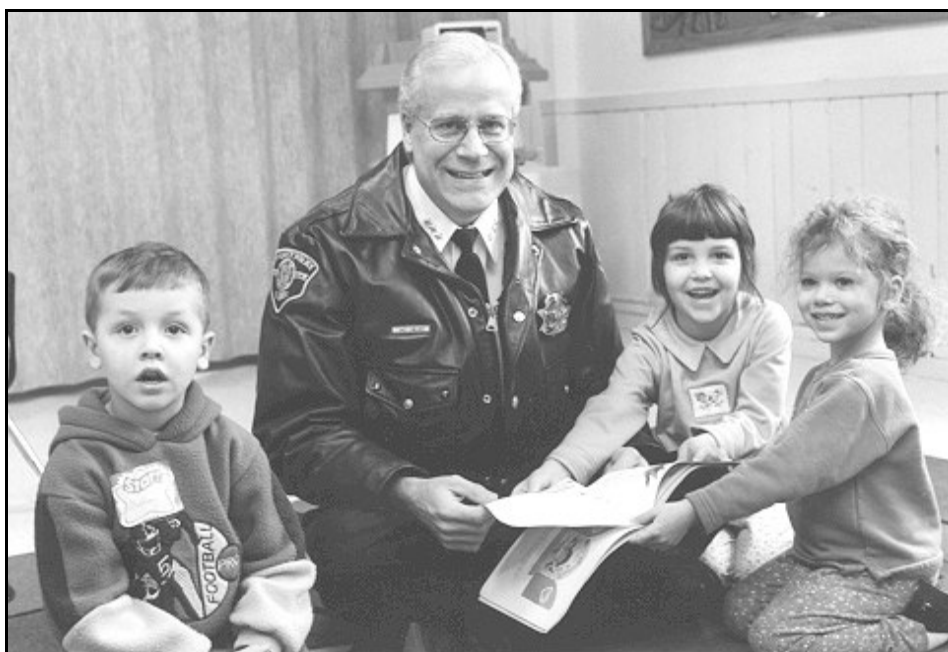
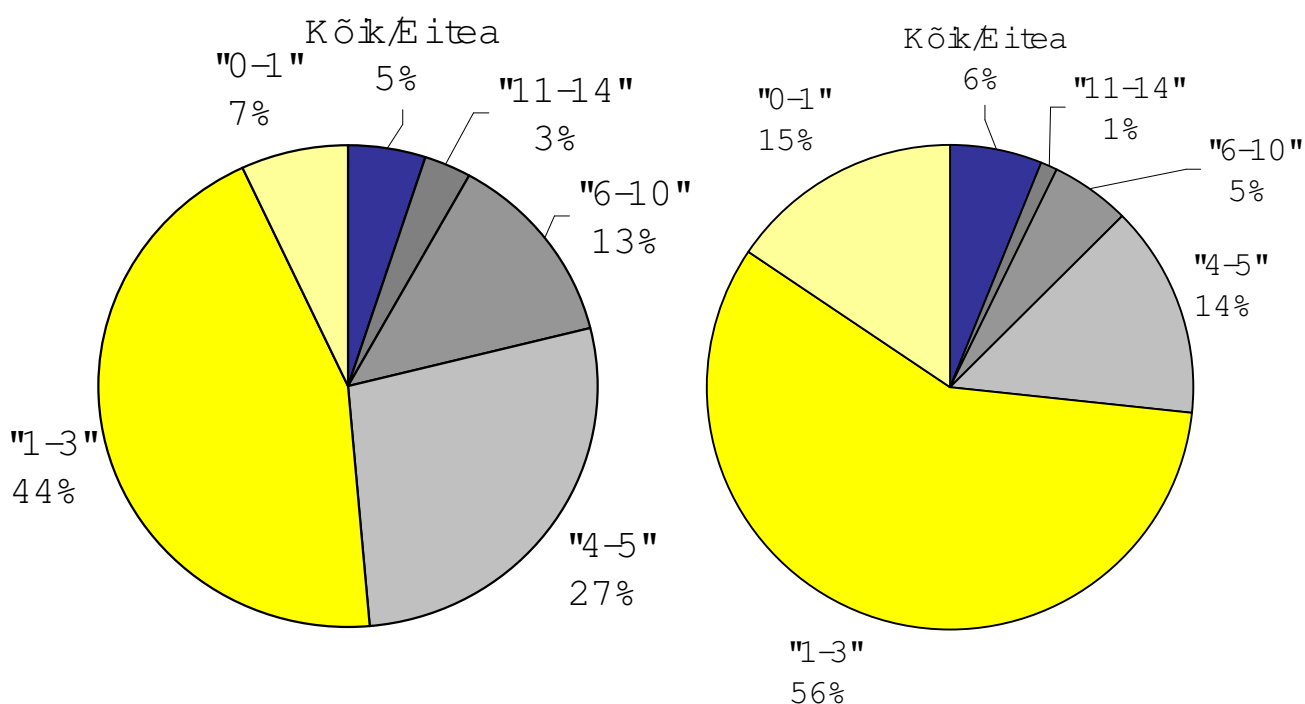

Foto 2. Näide Illinois' i kampaania trükireklaamis kasutatud fotost kohaliku politseiülemaga [8].

Foto 3. Näide Illinois' i kampaania reklaamtahvlist [8].

Kampaania tulemuslikkuse määramiseks tehti nii enne kui pärast avaliku arvamuse uuring. Saadud tulemuste alusel (graafik 1) võib öelda, et inimeste arvamus tõepoolest muutus üsna märgatavalt.

Graafik 1. Vastused küsimusele "What age is most important for developing a child's capacity to learn?" (milline on kõige olulisem vanus lapse õppimisvõime tekitamiseks-arendamiseks?). Vasakul on toodud küsitlustulemused enne kampaania läbiviimist aastal 2000, paremal pärast kampaaniat aastal 2001. Vanusevahemikku 0-3 aastat olulisimaks pidajate osakaal on tõusnud 51-lt 71-le protsendile. Andmed pärinevad allikast [8] ja, nagu näha, ei anna täpselt 100% kokku: tõenäoliselt olid esitatud ümardatuna.

Allikate [8, 9, 10] põhjal.

4.3. NGA: Building the Foundation for Bright Futures

Kui eelnevad olid näited otse laiemale avalikkusele suunatud projektidest, siis käesolev on piiratuma, kuid sellegipoolest mõjuka sihtgrupiga. Nimelt moodustas *National Governors Association (NGA)* 2002. aastal töörühma eesmärgiga välja selgitada, millised on kuberneride ja osariikide võimalused toetada perekondi, koole ja kogukondi, tagamaks laste valmisolekut lasteaeda ja kooli astumiseks, s.t. et lapsed oleks selleks ajaks juba omandanud teatud arengutaseme (*NGA* on USA osariikide kuberneride ühendus, mis tegeleb nii osariikide huvide esindamisega USA Kongressis ja administratiivsetes asutustes kui ka osariikide omavahelise koostöö arendamisega ja osariikide juhtimise juures kasuliku info kuberneridele jagamisega).

Aastaks 2005 valmisid kaks üle neljakümne lehekülje pikkust sisukat professionaalselt kujundatud brošüüri-raamatukest "*A Governor's Guide to School Readiness*" [11] ja "*Final Report of the Task Force on School Readiness*" [12]. Korralik kujundus on oluline seetõttu, et kõigepealt tõstab see huvi brošüüri vastu ning seejärel lihtsustab sealt olulise info kiiret kättesaamist. Brošüürid annavad ülevaate lastele parema keskkonda loomise võimalustest erinevatel tasanditel: kuidas kujundada osariigi sellekohast poliitikat; kuidas toetada, informeerida ja mõjutada lasteaedu, koole, kogukondi, perekonda ja last ennast. Seejuures on toodud ka hulgaliselt näiteid erinevates osariikides juba käivitatud projektidest-tegevustest. Mõlema raamatukese elektroonilised versioonid on Internetis kõigile huvitatutele vabalt kättesaadavad [11, 12], seetõttu siinkohal neid pikemalt refereerima ei hakka.

Allikate [11, 12, 13, 14] põhjal.

5. Eesti riigi võimalused

Niisiis, eesmärk on muuta teadmine "Vundament täisväärtuslikule elule laotakse juba lapse esimestel eluaastatel" Eesti ühiskonnas iseenesestmõistetavaks. Selle saavutamiseks kasutatavad meetmed peavad ilmselt vastama järgmistele tingimustele:

- Vähene ressursikulu, ehk odavus. Esiteks on üsna vähe lootust saada (vähemalt alguses) sellise projekti jaoks märkimisväärseid summasid ja seega väga mahukas ning suure ressursikuluga projekt tõenäoliselt lihtsalt ei käivituks. Teiseks põhjustab riigieelarvest vähegi suuremate rahasummade eraldamine, isegi kui seda tehakse heade kavatsustega, mõnedes rahvagruppides pahameelt ning tekitab projektile negatiivset fooni. Näiteks Eesti maine kujundamise projekt (mille käigus muude tegevuste hulgas, mitte põhieesmärgina, valmis ka "Welcome to Estonia" märk) sai hoolimata mõistlikest tulemustest äärmiselt suure kriitika osaliseks.
- Pikaajalisus ja pidevus. Üksikute eraldiseisvate kampaaniate mõju on ilmselt lühiajalisem ja kokkuvõttes nõrgem kui pidevatel, kuigi võib-olla väiksema intensiivsusega, info levitamise meetmetel.

Toodud tingimustest lähtuvalt on järgnevas välja pakutud üks võimalikest variantidest eelnimetatud eesmärgi saavutamiseks: integreeritud Haridusportaal.

5.1. Integreeritud Haridusportaal

Praeguses eestikeelses võrguruumis leiduvad hariduse ja laste teemalised portaalid ning leheküljed on spetsialiseerunud eelkõige teatud eluperioodile-haridusastmele, näiteks koolile (www.kool.ee, www.miksike.ee, www.koolielu.ee). Spetsialiseerumine on selles mõttes kindlasti hea, et konkreetse valdkonna kohta valmib rohkem ja põhjalikumat info- ja õppematerjali. Laiemalt katab inimese haridusteed Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekülg – alates alusharidusest kuni täiskasvanuhariduseni – kuid esitatavat infot on suhteliselt vähe ning esimeste eluaastate olulisuse rõhutamist ei ole märgata. Sellist ühtset haridusportali, mis oleks piisavalt põhjalik ja tuleks võrgust hariduse kohta infot otsivale eestlasele esimese kohana meelde, praeguseks välja kujunenud ei ole. Seega on "nišš" vaba ja selle võiks riigi arengu huvides ära kasutada, enne kui vaba koht näiteks kommerts-huvides hõivatakse.

Haridusportaal (nt. www.haridusportaal.ee) oleks "integreeritud" vähemalt kahes mõttes:

1. Kogu inimese elu haridusliku poole katmine, alates imikust kuni vanurini. Seejuures on märgatavalt välja toodud esimeste eluaastate olulisus, alates kasvõi menüüs (esimesed eluaastad, lasteaed, algkool, põhikool, keskkool, jne.) valiku "esimesed eluaastad" suuremas-silmatorkavamas kirjas esiletõstmisest.
2. Laste arendamiseks mõeldud info- ja õppematerjalide ühildamine lapsevanema enda harimisele suunatud materjalidega. Näiteks juhendis / ideede kogumikus selle kohta, kuidas lapsele pliiatsiga joonistamist õpetada, võiks olla ka lapsevanema joonistusoskuse arendamiseks mõeldud materjali (või algul üldse joonistamishirmu kaotamiseks: suurel osal täiskasvanutest kaldub välja kujunema arvamus, et nemad ei suudagi midagi kunstipärast paberile tekitada). Esiteks on sel juhul ka lapsevanemal huvitavam materjaliga tutvuda ja lapsega tegutseda. Teiseks on lapse jaoks huvitavam ja motiveerivam, kui vanem kõrval sarnase tegevusega ametis on. Kolmandaks kujutab see endast tegelikult elukestva õppe ja täiskasvanute koolitamise edendamist, mis peaks olema kasulik riigi arenguvõime seisukohast: tõstes (sobivalt konstrueeritud õppevahendite abil) inimeste eneseusku ja õppimishuvi,

saame tulemuseks arenemisvõimelisemad töötajad, rohkem ja innovatiivsemaid ettevõtlusega tegelejaid jne.

Haridusportaal võiks sisaldada:

- Inimese arengu teemalisi artikleid ekspertidelt (alates neurobioloogiast kuni kasvõi semiootilise ruumi mõjuni inimestele).
- Õppematerjale erinevatele vanusegruppidele.
- Foorumit, kus igäihel on võimalik arutleda neile huvipakkuvate teemade üle, esitada küsimusi ekspertidele jms.
- Vastuseid olulisematele ja sageli esitatavatele küsimustele, ning ka küsimustele, mida võib-olla ei osata või ei julgeta küsida (nt. "Kas 50-aastaselt saab veel klaverit õppima hakata?").
- Infot Eesti hariduskorralduse kohta (seadused jms.).
- Olulisemaid haridusuudiseid.
- Hulgaliselt viiteid teistele portaalidele, infolehekülgedele, haridus- ja teadus- asutustele nii Eestis kui välismaal, sest juba olemasolevaid mõnele konkreetsemale haridusvaldkonnale spetsialiseerunud põhjalikke võrgulehekülgi ei ole mõtet dubleerida hakata (võib-olla ainult mõnel juhul keelelistel põhjustel – kui oluline info on kättesaadav ainult võõrkeelsena).

Portaali loomis- ja tööshoidmisprotsessi tuleb kindlasti kaasata erinevaid eksperte valdkondadest nagu lapse areng, psühholoogia, turundus, võrgutehnoloogia, veebidisain, kasutatavus (*usability*). Viimatinimetatu – kasutatavus – unustatakse paljude võrgulehtede tegemisel ära või loodetakse oma oskuste ja "tunde järgi tegemise" peale, kuid see on enamasti suur viga. Portaal PEAB olema kasutamise seisukohast mugav: kust on kerge õiget infot üles leida, kus tekst on kergesti loetav, millega ei teki probleeme erinevate brauseritega jne. Selle tagamiseks tuleks olla kursis mujal maailmas tehtud vastavasisuliste põhjalike uurimuste, katsete ning väljapakutud lahendustega.

Haridusportaal vajab kohusetundlikku ja Eesti inimeste arengust huvitatud haldajat, kes ei oleks liigselt sõltuv ärielistest ega poliitilistest huvidest. Haridusministeerium??? Mõni kolmanda sektori organisatsioon?

5.2. Huvigruppide kaasamine

Huvigruppide kaasamine projekti elluviimisel ja käiguhoidmisel on oluline mitmel põhjusel. Kõigepealt hoiab see ära antud juhul ebaefektiivse konkurentsi tekke: eesmärk on ju Eesti inimestele parema arengukeskkonna loomine, mitte omavahel võistlevate organisatsioonide tekitamine. Potentsiaalseid koostööpartnereid on arvukalt: laste huvide eest seisjad (Lastekaitse Liit, Eesti Lastevanemate Liit, MTÜ Hea Algus jpt.), ülikoolid, koolituskeskused, ... Huvigruppide kaasamine vähendab ka ressursikulu, nii rahalist – kõiki tegevusi ei pea oma eelarvest katma – kui vajadust tööjõu järele – Eestis on lihtsalt väga vähe häid eksperte ja neid ei jätku igale poole. Ja lõpuks, nagu tuuakse välja allikas [6]: koostöö infomaterjalide ning teadmiste levitamise strateegiate väljatöötamisel annab tulemuseks palju enam kui ainult lõpp-produkti enda. Koostööprotsess rikastab osalejaid uute ideede ja kontaktidega ning motiveerib edasi tegutsema.

5.3. Info levitamine

Haridusportaal sisaldab hariduse ja üldisemalt inimese arengu teemalisi materjale, seejuures rõhutades esimeste eluaastate tähtsust. Kuid see materjal saab toimima hakata alles siis, kui portaali piisavalt külastatakse. Peamine huviliste ligimeelitaja peab olema muidugi infomaterjali kvaliteet ja kasulikkus, kuid vaja oleks siiski ka veidi reklaami teha. Lisaks, lähtudes eesmärgist muuta teadmine "Vundament täisväärtuslikule elule laotakse juba lapse esimestel eluaastatel" Eesti ühiskonnas iseenesestmõistetavaks, ei saa inimeste harimine põhineda ainult ühel võrguleheküljel. Ei maksa unustada, et arvuteid, internetist rääkimata, kasutab ainult osa Eesti rahvast. Seega on vaja info levitamiseks kasutada ka teisi (meedia)kanaleid ning seejuures viidata haridusportaalile kui kohale, kust huvitatud ise põhjalikumalt informatsiooni juurde saavad otsida. Järgnevalt mõned näiteid (reklaami)võimalustest:

- Värskele vanematele põhjalikumate infomaterjalide kaasaandmine ja hilisemad mittepealetükkivad meeldetuletused (näiteks sobiva sõnumiga kleepsud meditsiinilistest asutustest saadavatel paberitel (tervisekaart, retseptid, ...) [6] jms.).
- Koostöö ETV-ga, kes oma missiooni defineerib järgnevalt [15]:

Nii nagu iga meediaorganisatsiooni puhul, on ka meie tegevuse tulemuseks mõju ühiskonnale. Igasugune strateegiline eesmärk saab olla seotud ainult meie suhtega sellesse mõjusse.

Me hoiame ja arendame elu Eestis.

Me ei taotle kasumit, sest oleme ühiskondliku missiooniga organisatsioon. Oma missiooni täitmiseks kasutame kommunikatsiooni. Me ei ole pelgalt televisioon või raadio või internet. Me kasutame kõiki kommunikatsioonikanaleid, et toetada rahvuskultuuri ja ühiskonna arengut tervikuna.

- Ajakirjanike ja teiste meediainimeste tasuta koolitamine lapse arengu valdkonnas. Ajakirjanike arvamused ja teadmised kanduvad nii teadlikult kui ka "iseenesest" edasi nende poolt loodavatesse artiklitesse, raadio- ja telesaadetesse, mis omakorda mõjutavad kogu meediaväljas viibivat elanikkonda. Koolitused peavad mõistagi olema läbi viidud apoliitiliste ja ilma otseste kommertshuvideta ekspertide poolt, vältimaks meediainimeste tugeva negatiivse suhtumise teket nii koolitusse kui ka pakutavasse infosse.
- Äritegelaste informeerimine ja neis huvi tekitamine. Näiteks aeg-ajalt mõnel konverentsil esitada mõni ettekanne, mis tutvustab inimese arenguprotsessi ja samas motiveerib ettevõtjaid probleemiga tegelema: hästiarenenud laste vanemad on töökohas efektiivsemad ja positiivsema suhtumisega; ettevõtte abi laste kasvatamisel suurendab töötajate usaldust ja lojaalsust tööandja vastu ning parendab kogu ühiskonna suhtumist ettevõttesse; ja lõpuks – praegused lapsed on tulevane tööjõud (mis hetkel Eesti suhteliselt kiirelt muutavas ärikeskkonnas ei ole siiski veel eriti mõjus argument). [16, 17]
- Otsesed reklaamikampaaniad trüki-, väli-, raadio-, tele- ja internetireklaamiga. Kui jällegi tagada reklaamitavate ideede usaldusväärsus, apoliitilisus jms., siis on tõenäoliselt võimalik kaasata reklaami- ja meediaagentuure ilma suuremate kuludeta, osaliselt heategevuslikus korras. Edastatava sõnumi peaks mõistagi välja töötama eksperdid, aga siinkohal lihtsalt üks näide: "Lgp. emad ja isad. Juba esimesed eluaastad määravad lapse tuleviku! Palun andke talle võimalus edule! www.haridusportaal.ee".

Reklaamikampaaniatega tuleb siiski olla küllaltki ettevaatlik. Esiteks on oht, et millegi liigne ja/või pealetükkiv reklaamimine võib tekitada vastureaktsiooni: inimesed tunnevad, et neile tahetakse midagi "pähe määrada", ja võtavad hoopis

vastupidise seisukoha. Teine oht seisneb võimalikus arusaama tekkimises, et AINULT esimesed eluaastad ongi need olulised, ja edasi on kõik juba ette määratud (mis mõistagi ei vasta tõele). Kolmas oht on see, et edukultusest hullunud vanemad võivad hakata väikelast "drillima", tuupimist ja pidevat õppimist peale sundima, mis viib lapse liigselt stressi ja on kokkuvõttes veel kahjulikum kui lihtsalt vähene lapsega tegelemine. Selle vältimiseks tuleb selgelt välja tuua, millised kasvatusmeetodid on positiivse ja millised negatiivse mõjuga, ning muuta kättesaadavaks hulgaliselt kasutamiseks sobivat õppematerjali, juhendeid, ideid.

- Suuremad üritused tuntud muusikute ja teiste tegelastega, kes esinevad ja näitavad üles oma toetust ideele. Eeldab loomulikult, et need sõnumid-ideed on piisavalt kvaliteetsed, usaldusväärsed ning poliitilised, et neid oldaks nõus toetama.

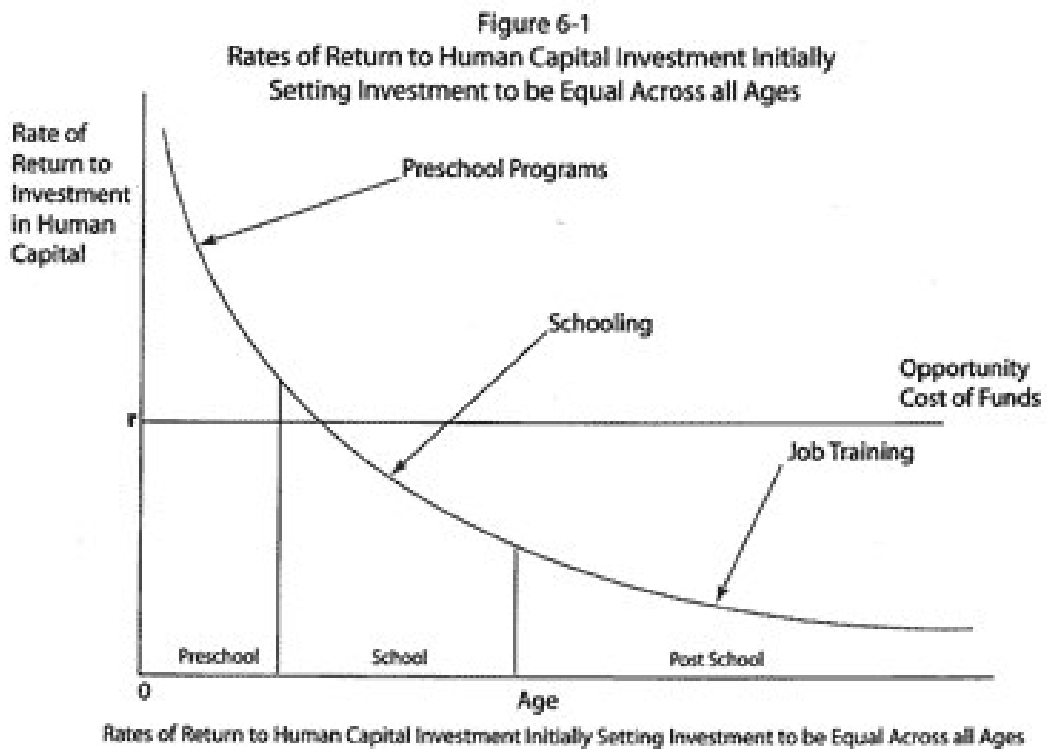
Nagu ka toodud näidetest võib välja lugeda, on info levitamisel oluline ühest küljest tagada levikuprotsessi pidevus ja pikaajaline jätkumine (nt. harides meediainimesi ning ettevõtjaid, kes omakorda avaldavad pikaajalist mõju meediatarbijatele ning oma töötajakonnale), teisest küljest aga korraldada aeg-ajalt intensiivsemaid kogu ühiskonda hõlmavaid reklaamikampaaniaid.

5.4. Kasu poliitikutele

Selleks, et riik mingile projektile raha eraldaks, on mõttekas eraldi välja tuua kasu poliitikutele. Antud juhul on võimalikke boonuseid mitu:

- E-riigi arengu, mis vahepeal on nagu natuke ära hakanud vajuma, jätkumine haridusportaali näol => nii E-riigi mõningane sisepoliitiline "rehabiliteerimine" kui ka järjekordne saavutus välismaal demonstreerimiseks.
- Eesti laste arengukeskkonna reaalse paranemise korral võimalus välismaal hiilata – haridus on alati kõikjal kuum teema ning varajane haridus (*early education*) praegu eriti.
- Kui suhteliselt väheste vahenditega saavutada realselt laiemale kodanikkonnale kasulik tulemus, siis mõjub see ilmselt positiivselt ka idee teostajate populaarsusele.
- Käesoleva projekti edukas elluviimine oleks märkimisväärne samm UNESCO rahvusvahelise programmi "*Education for All*" täitmise Eesti tegevuskava "Haridus Kõigile" [18] rakendamisel.
- Pikemas perspektiivis vähendab lastele hea arengukeskkonna loomine riigi kulutusi tervishoiule, kuritegevuse ohjeldamisele jne. ning suurendab laekuvate maksude hulka, tekitades kvaliteetsemat tööjõudu ning arvukamalt ettevõtjaid (tõsi küll, see argument mõjub ainult perspektiivitundlikele, riigi huve arvestavatele poliitikutele). Ehk nagu väidab James Heckman (Nobeli preemia laureaat): investeringud lastesse annavad kokkuvõttes rohkem tulu kui investeringud väheste oskustega täiskasvanutesse [19] (graafik 2).

Graafik 2. Inimkapitalisse investeeringute tulumäär, kui esialgne investeering oli võrdne üle kogu vanuseskaala [19].

6. Kokkuvõte

Varajane lapsepõlv on inimese arengus äärmiselt oluline periood, kuid paljud lapsevanemad alahindavad selle tähtsust. Kui muuta teadmine "Vundament täisväärtuslikule elule laotakse juba lapse esimestel eluaastatel" Eesti ühiskonnas iseenesestmõistetavaks, paraneks väikelaste arengukeskkond, mis viiks kooliprobleemide ja koolidest väljalangevuse vähenemisele ning pikemas perspektiivis kogu Eesti ühiskonna kiiremale arengule. Inimeste mõtteviisi muutmine vajab küll aega ja pidevat sihipärast tegevust, kuid ei pruugi olla eriti kulukas. Seega võiks vastava tegevusega alustada võimalikult kiiresti, seda enam, et alustama ei pea nullist: Eestis tegutseb juba mitmeid arvestatavaid laste huvide eest seisvaid organisatsioone, kellega on võimalik edukalt koostööd teha.

7. Kasutatud materjalid

Internetis asuvaid materjale on kasutatud sellistena, nagu nad olid kättesaadavad veebruaris aastal 2005.

- 1. Substantive Report On Early Childhood And Family Education And Recommendations On Appropriate Strategies In This Field.**
UNESCO General Conference Information document. Paris, 1 September 1997
<http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001087/108770e.pdf>
- 2. Investing in Our Children: What We Know and Don't Know About the Costs and Benefits of Early Childhood Interventions.**
Lynn A. Karoly, Peter W. Greenwood, Susan S. Everingham, Jill Houbé, M. Rebecca Kilburn, C. Peter Rydell, Matthew Sanders, James Chiesa.
RAND Corporation. March 1, 1998.
<http://www.rand.org/publications/MR/MR898/>
- 3. When It Comes To Early Childhood What Does The Research Tell Us?**
"Think Big. Start Small." campaign brochure.
http://www.thinkbigstartsmall.org/docs/What_Does_Research_Tell_.pdf
- 4. Educating Young Children: A Broader Vision.**
John Bennett.
Coordinators' Notebook No. 14, 1993/94.
<http://www.ecdgroup.com/download/cc114bei.pdf>
- 5. Parents' Action For Children: Formerly the I Am Your Child Foundation.**
<http://www.iamyourchild.org>
- 6. Coordinators' notebook No. 27: Advocacy.**
2003.
http://www.ecdgroup.com/pdfs/CN27_2003_Advocacy.pdf
- 7. "I am your child" -- Early childhood public engagement campaign.**
"Early Years Are Learning Years" posting by the National Association for the Education of Young Children. 1997.
<http://www.naeyc.org/ece/1997/09.asp>
- 8. Communicating the Early Childhood Message.**
Powerpoint presentation by Market Strategies, Inc. at a National Governors Association's conference, Washington, D.C., September 10, 2001.
<http://www.nga.org/cda/files/091001WILLMESSAGE.ppt>
- 9. Framing the Early Childhood Message.**
Jerome Stermer.
A Presentation to the Early Care and Education Conference, Kansas City, February 2002.
<http://www.earlycare.org/vicpresentation.pdf>
- 10. Voices for Illinois Children.**
<http://www.voices4kids.org/>
- 11. Building the Foundation for Bright Futures. A Governor's Guide to School Readiness.**
Anna Lovejoy, Elisabeth Wright.
National Governors Association, 2005.
<http://www.nga.org/cda/files/0501GOVGUIDEREADINESS.pdf>

12. **Building the Foundation for Bright Futures. Final Report of the NGA Task Force on School Readiness.**
National Governors Association, 2005.
<http://www.nga.org/cda/files/0501TaskForceReadiness.pdf>
13. **National Governors Association: Frequently Asked Questions.**
http://www.nga.org/nga/1,1169,C_FAQ,00.html
14. **Building the Foundation for Bright Futures.**
The NGA Center for Best Practices, 01/24/2005.
http://www.nga.org/center/divisions/1,1188,C_ISSUE_BRIEF%5ED_7819,00.html
15. **Eesti Televisioon: Üldandmed.**
<http://www.etv.ee/index.php?03493>
16. **NGA Center For Best Practices: Project To Build Public And Political Will For Early Childhood.** (*NGA Public Will Team summaries*)
2001.
<http://www.nga.org/cda/files/091001PUBLICWILL.pdf>
17. **Help Build Our Workforce from the Ground Up.**
"Think Big. Start Small." campaign brochure.
http://www.thinkbigstartsmall.org/docs/36BZB_Biz_Invlvmt.pdf
18. **Eesti tegevuskava "Haridus kõigile".**
Eesti Haridusfoorum ning Haridus- ja Teadusministeerium, 2003.
<http://www.haridusfoorum.ee/efa/tegevuskava.htm>
19. **The World Bank Group: Why Invest in ECD.**
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTEDUCATION/EXTECD/0,,contentMDK:20207747~HIPK:600869~menuPK:527098~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:344939,00.html>